1. Notatur in margine crux nigro atramento scripta.

4424 (CI) Latran, 5 décembre 1301.

De excessibus a rege Franciæ commissis et de nunciis Romam ab eodem mittendis kalendis novembris, tempore quo prælati regni Franciæ ibidem de eisdem cum papa consulent [1].

Charissimo in Christo filio Philippo, regi Francie illustri. Asculta, fili carissime, precepta patris et ad doctrinam magistri, qui geret Illius vices in terris qui solus est magister et dominus, aurem tui cordis inclina, viscerose sancte Matris Ecclesie amonitionem libenter excipe et cura efficaciter adimplere [2] *ut in corde contrito ad Deum reverenter redeas, a quo, per desidiam vel depravatus consilio, nosceris recessisse ac Ejus et nostris beneplacitis te devote conformes.* Ad te igitur sermo noster dirigitur, tibi paternus amor exprimitur et dulcia matris ubera exponuntur. Campum siquidem militie humane mortalitatis ingressus, renatus sacri fonte baptismatis, renuntians diabolo et pompis ejus, non quasi hospes et advena, sed jam domesticus fidei et civis sanctorum effectus, ovile dominicum intravisti, colluctaturus non solum contra carnem et sanguinem, sed etiam contra aereas potestates mundique rectores presentium tenebrarum, sic veri Noe es arcam ingressus, extra quam nemo salvatur, catholicam scilicet ecclesiam, unam [3] columbam, immaculatam unici Christi sponsam, in(qua) Christi vicarius Petrique successor primatum noscitur obtinere, qui, sibi collatis clavibus regni cœlorum, judex a Deo vivorum et mortuorum constitutus agnoscitur, ad quem sedentem in judicii solio dissipare pertinet suo intuitu omne malum. *Hujus profecto sponce* [4], que de cœlo descendit, a Deo parata sicut sponsa ornata viro suo, Romanus Pontifex capud existit. *Nec habet plura capita*

1. Notatur in margine crux nigro atramento scripta. Hæc epistola non legitur integraliter in regesto, multæ sententiæ ejusdem erasæ sunt jussu papæ Clementis V, prout mandatum fuit in inscriptione : « *Corrigatur secundum notam* » quæ adhuc legitur, quanquam deprehenduntur conatus eam eradendi, in margine ad lineam decimam nonam, et prout constat ex protocollo, cujus mentionem jam fecimus et quod commemorat hæc inscriptio in margine sœculo XVII aut XVIII exarata : « Pugina infra 140 dicitur quod rasuræ istæ factæ fuerunt de mandato Clementis pp. V. ». Sententiæ erasæ impressæ sunt italicis caracteribus. Epistolam edimus ex textu a Dupuy edito, collato cum regesto in partibus ibidem servatis et cum textu asservato in exemplari processus adversus Bonifacium VIII quod asservatur in tabulario Vaticano X, 193, p. 303.

2. *Ms* : et infra.

3. Falso apud Dupuy : *veram*.

4. Hæc verba rescripta fuerunt.

monstruosa, cum sit sine macula, sine ruga, nec habens aliquod inhonestum [1].

Sane, fili, cur ista direxerimus [2], *immininente necessitate ac urgente conscientia, expressius aperimus. Constituit enim nos Deus, licet insufficientibus meritis, super reges et regna, imposito nobis jugo Apostolice servitutis, ad evellendum, destruendum, disperdendum, dissipandum, edificandum atque plantandum sub ejus nomine et doctrina, et ut, gregem pascentes dominicum, consolidemus infirma, sanemus egrota, alligemus fracta et reducamus abjecta, vinumque infundamus et oleum vulneribus sauciatis. Quare, fili carissime, nemo tibi suadeat, quod superiorem non habeas et non subsis summo jerarche ecclesiastice jerarchie, nam desipit qui sic sapit, et pertinaciter hoc affirmans convincitur* [3] *infidelis, nec est intra boni pastoris ovile ; et, licet de singulis regibus et principibus sub fide militantibus Christiana, pro eorum salute, sollicite cogitemus, erga te tamen officii nostri debitum eo amplius eoque carius et attentius dirigere debemus et exequi quo majore* [4] *personam tuam paterna et materna caritate complectimur, et non solum te, sed et progenitores, domum et regnum tua in diversis nostris statibus, plena et pura sumus benevolentia prosecuti. Nec possumus, cum non debeamus, preterire silentio, quin ea, per que oculos divine majestatis offendis, nos perturbas, gravas subditos, ecclesias et ecclesiasticas secularesve personas opprimis et affligis, nec non pares, comites et barones, aliosque nobiles et universitates ac populum dicti regni multosque diversis angustiis scandalisas, tibi apertius exprimamus. Profecto erga hactenus servasse nos novimus ordinem caritatis, interdum personaliter per nos ipsos, dum nos minor status haberet, ac, postquam nos Dominus provexit ad apicem Apostolice dignitatis, per multiplices litteras, solemnes nostros et tuos nuncios, prelatos et comites, alios domesticos nostros et tuos, te, opportunis studiis et temporibus, inducendo, ut errata corrigeres, emendares excessus, regnum tuum in pacis dulcedine ac tranquillitate disponeres ac cleri et populi gravaminibus abstineres, tuoque jure contentus in aliorum injuriam occupatrices non extenderes manus tuas. Sed quod te correxeris, quod in te salutis semina sata, ut vellemus, fructificaverint, non videmus ; quin immo, delinquendi licentiam et multiplicandi peccata videris, proh dolor, in consuetudine produxisse* [5], *et, ut aliqua explicabiliter inferamus : ecce quod, licet pateat manifeste ac explorati juris existat, quod in ecclesiasticis dignitatibus, personatibus et beneficiis, canonicatibus et prebendis, vacantibus in curia vel extra curiam Romanam, pontifex summam et potiorem obtinet potestatem, ad te tamen hujusmodi ecclesiarum, dignitatum, personatuum, beneficiorum, canonicatuum collatio non potest quomodolibet pertinere nec pertinet, nec per tuam collationem in ipsis vel eorum aliquo potest alicui jus adquiri, sine auctoritate vel consensu Apostolice Sedis, tacitis vel expressis, quos qui acceperit et se denegat accepisse, eis per ingratitudinem est privandus, et etiam ille qui permissa vel concessa abubitur potestate, et qui contrarium tibi suadet est contrarius veritati, nichilominus tu, metas et terminos tibi* [1] *positos irreverenter excedens, et factus impatiens, super hoc injuriose obvias ipsi Sedi, ejusque collationes, canonice factas, executioni mandari non sustines sed impugnas, quamvis tuas, qualitercumque factas, precedere* [2] *dinoscuntur : et, cum in judicio esse debeat distinctio personarum, tu tamen, in propriis causis, jus tibi dicere, et, non in communi, sed in proprio judicio, partes actoris et judicis sortiris* [3], *et, si quemquam injuriari tibi reputas, contemnis de ipso conqueri coram competenti judice, seu etiam coram nobis, quantumcumque injuriatus sit persona ecclesiastica vel mundana, de regno tuo vel extra, et de illatis per te vel tuos injuriis atque damnis, ac, de tuis et tuorum excessibus, recusas per aliquem judicari, et ad saisienda et occupanda ecclesiastica bona et jura, pro libito voluntatis, occupatrices manus extendis in casibus tibi non concessis ab homine vel a jure. Prelatos insuper et alias personas ecclesiasticas, tam religiosas quam seculares, regni tui etiam super personalibus* [4] *actionibus, juribus et immobilibus bonis, que a te non tenentur in feudum, ad tuum judicium pertrahis et coarctas, et inquestas fieri facias et detineri tales, licet in clericos et personas ecclesiasticas nulla sit laïcis attributa potestas : preterea contra injuriatores et molestatores prelatorum et personarum ecclesiasticarum eos spirituali gladio, qui eis competit, uti libere non permittis, nec jurisdictionem eis competentem in monasteriis seu locis ecclesiasticis, quorum recipis guardiam vel custodiam vel a predecessoribus tuis receptam proponis, pateris exercere ; quin potius sententias seu processus, per dictos prelatos ac personas ecclesiasticas licite promulgatos et latos, si tibi non placeant, directe vel indirecte revocare compellis. Et, quod tacere nolumus, Lugdunensem ecclesiam, tam nobilem, tam famosam, tam caram in predicte Sedis pectore constitutam, que in spiritualibus et temporalibus hactenus reflorebat, tu*

1. Hæc verba rescripta fuerunt. Post « inhonestum » legitur : et infra.
2. Apud Dupuy : *dixerimus.*
3. *Ms* : committitur.
4. *Ms* : majora.
5. Apud Dupuy : *in consuetudinem deduxisse.*

1. *Ms* : tuos.
2. *Ms* : procedere.
3. *Ms* : sortiaris.
4. *Ms* : personatibus.

et tui injuriosis gravaminibus et excessibus ad tantam inopiam et oppressionis augustiam deduxistis, quod vix adicere poterit ut resurgat, quam constat non esse infra limites regni tui, nosque, qui quandoque fuimus canonicus in eadem ecclesia ejusque libertatum, privilegiorum et jurium notitiam plenam habemus, non revocamus in dubium quod injuriose nimis tractas eandem. Vacantium etiam regni tui ecclesiarum cathedralium redditus et proventus, quos tu et tui appellatis regalia, per abusum tu et ipsi tui non moderate consumitis: sic fit, ut, quorum custodia fuit ab initio regibus pro conservatione commissa, nunc ad consumptionis noxam discriminose deveniant et discriminosis abusibus exponantur. Quod enim custodiendum est rapitur et quod conservandum illicite devoratur, et custodes sunt lupi rapaces effecti, et sub pretextu custodie status ecclesiarum et personarum ecclesiasticarum dispendia perfert, damna sustinet et miserabiles [1] *sortitur eventus, primeve conservationis spe utique defrandatus. Et quidem prelati* [*et*] *ecclesiastice persone, nedum hii quos regni tui continet incolatus, sed per illud alienigene etiam transeuntes, bona propria mobilia de regno ipso nequaquam extrahere permittuntur, ex quo diversu patiuntur incommoda, et qui super hoc libero uti debent arbitrio, servitutis jugo premuntur. Ac, ut de mutatione monete aliisque gravaminibus et injuriosis processibus, per te ac tuos magnis et parvis regni ejusdem incolis irrogatis et habitis contra eos, qui procesus temporis explicari poterunt, taceamus ad presens, qualiter in premissis et aliis libertas ecclesiastica et immunitas tuis sunt enervate temporibus, qualiter tu a sacris et piis, providis et maturis progenitorum tuorum vestigiis, que per universi mundi climata emitebant* [2] *illustrissimos radios claritatum, degenerare noscaris. Nempe multorum ad nos insinuatio clamosa perducit, ac, nedum in regno ipso sed in diversis mundi partibus, innotescit, et ecclesie dicti regni, que solebant hactenus libertatibus et quiete vigere, nunc facta sunt sub tributo, sicut luctuosus clamor earum sub intolerabili persecutione testatur. Nec ignoras quod super iis et consimilibus de* [3] *te ad Deum, nec non ad te, sepius nedum sepe, clamavimus et exaltavimus vocem nostram, annunciavimus scelera, delicta deteximus, sperantes te ad penitentiam salubriter revocare et adeo desudavimus in clamando, quod rauce facte sunt fauces nostre; sed tu, velut aspis surda, obturasti aures tuas, et nostra salubria monita non audisti nec recepisti ea velut medicamenta curantis. Verum, licet ex premissis contra te sumere arma, pharetram atque arcum non indigne nec injuste possemus, ut te a tanto revocaremus invio ad semitam*

1. *Ms*: miabilis.
2. *Ms*: enitebant.
3. *Ms*: ad.

reducendo salutis, adhuc nichilominus, dum tamen filialiter metuas, hec tibi presignificare decrevimus, ut saniori ductus consilio a facie arcus inflexibilis sententie potius, imo prorsus, effugias, quam exspectes debite judicium ultionis, cum tutius dignoscitur ante casum occurrere quam remedium querere post ruinam. Cum autem nos debitum pastoralis officii urgeat et publice utilitatis intersit, ut qui nec Deum timent nec deferunt Ecclesie neque censuram canonum reverentur et, quasi descendentes in profundum malorum, contempnunt, quamvis eis displiceat, ad salutem etiam trahamus invitos, nos, nolentes ne ex dissimulatione tam longa nos tua culpa reddat obnoxios, ne, si nos vel te, quod absit, incorrectum Deus de hac vita subtraheret, anima tua de nostris manibus requiratur, neve tui custodia, quam suscepimus in commisso nobis officio Apostolice servitutis, in nostrum cedat periculum et discrimen ac perditionem multorum, dissimulando talia et diutius tolerando, ecce amore paterno commoti, qui omnem vincit affectum, ex affluentia materne sollicitudinis excitati, ad providendum ne perdat cum impiis Deus animam tuam neve tua et tam ameni [1] *regni claritas malis* [2] *et detestandis insolentiis denigretur, deliberatione cum fratribus nostris super hoc habita pleniori, venerabiles fratres nostros archiepiscopos, episcopos ac dilectos filios electos et Cisterciensis, Cluniacensis, Premonstratensis nec non Sancti Dyonisii in Francia, Parisiensis diocesis, et Majoris Turonensis, ordinis sancti Benedicti, monasteriorum abbates et capitula ecclesiarum cathedralium regni tui, ac magistros in theologia et in jure canonico et civili, et nonnullas alias personas ecclesiasticas oriundas de regno predicto, per alias nostras patentes litteras, certo modo ad nostram presentiam evocamus: mandantes eisdem, quod in kalendis novembris futuris proxime, quas eis pro peremptorio termino assignamus, nostro se conspectui representent, ut, apud te ac alios sublata repentini exceptione consilii, quin immo maturiori cautela servata et frustratoriis objectibus amputatis, super premissis et aliis deliberate consulamus eosdem, cum quibus, sicut cum personis apud te suspicione carentibus, quin potius acceptis et gratis, ac diligentibus nomen tuum, et affectantibus statum prosperum regni tui, tractare consultius et ordinare salubrius valeamus que ad premissorum emendationem tuamque directionem* [3]*, quietem atque salutem, ac bonum et prosperum regimen ipsius regni videbimus expedire. Si tuam itaque rem agi putaveris, eodem tempore per te vel fideles viros et providos, tue conscios voluntatis, ac diligenter instructos, de quibus plene valeas habere fiduciam, hiis poteris interesse, alioquin*

1. Apud Dupuy : amati.
2. *Ms*: malibus.
3. Apud Dupuy : quam directionem.

tuam vel ipsorum absentiam divina replente presentia, in premissis et ea contingentibus ac aliis, prout superna nobis ministraverit gratia et expedire videbitur, procedemus. Tu autem audies quid loquetur in nobis Dominus Deus noster: in quibus tamen sine offensa Dei, scandalo et periculo Ecclesie, offensione justitie et utilitatis publice lesione,[1] *honoris tui poterimus minorationis*[2] *vitare dispendia, deferre tibi disponimus, et tui etiam culminis salubria comoda promovere, si te correxeris et habilitaveris ad gratiam promerendam. Ceterum, licet super premissis et similibus, ad excusandas excusationes in peccatis, te aliqui excusare nitantur, non tantum ea tibi quantum et tuis pravis consiliariis imputando, in hoc tamen tu inexcusabilis comprobaris, quod tales consiliarios, honoris tui utique destructores, tueque salutis et fame falsos et impios consumptores, assumis et retines, eisque regium prebes assensum, qui ad tam enormia et delectabilia te inducunt. Hi sunt quasi falsi prophete*[3] *suadentes tibi falsa et stulta, quia non viderunt a Domino visionem. Ergo fraudulentis detractionibus et subversionibus talium, sub adulationis et falsi consilii utique velamento confictis, minime quesumus acquiescas, quia in vastitate quadam hostili devorant incolas regni tui, et non tibi sed eis mellificarunt apes. Isti sunt secretiora illa hostilia, per que ministri Bel sacrificia que superponebantur*[4] *a rege clanculo*[5] *asportabant. Hi sunt qui sub, umbra tui, longa manu, tua et aliorum bona diripiunt, et, sub obtentu justitie palliate, subditos opprimunt, ecclesias gravant et redditus alienos violenter invadunt, pupillo et vidue non intendunt, sed impinguantur*[6] *lacrymis*[7] *et divitum oppressione*[8], *discordias suscitant et fovent, guerras nutriunt ac pacem de regno tollerc pravis operationibus non verentur*[9]. *Verumtamen cadit in hoc illa prava dissimulatio Judeorum, qui, dum linguis crucifigentes Dominum, dicentes tamen eis non licere interficere quemquam, tradebant eum occidendum militibus, ut ab eis culpa in alios transferretur*[10]. *Tantam*[11] *namque prudentiam Deus tibi ministrat ex alto, tantam vides et audis in aliis, quorum potes exemplo doceri, totque tibi meminimus salubria consilia destinasse, quod, si tu studia converteres solerter ad bonum, talium te curares consiliariorum juvamine communire, qui te in stultum finem nequaquam impingerent, sed ad incrementa salutis et utilitatis publice prudentius animarent; sed timemus ne apud te, cujus interiores oculi putantur illicitis excitati*[1], *vilescat sermo dominicus et verba, edificativa vite, productiva salutis, amoris defectui*[2] *ascribantur.* Ad hec, ne Terre Sancte negotium, quod nostris et tuis ac aliorum fidelium debet carius insidere precordiis, nos putes oblivioni dedisse, memorare, fili, et discute quod progenitores tui Christianissimi principes, quorum debes laudanda vestigia solerti studio et claris operibus imitari, exposuerunt olim personas et bona in subsidium dicte Terre, sed, Saracenorum invalescente perfidia et Christianorum ac *maxime* tua et aliorum regum et principum devotione solita tepescente, Terra eadem tuis utique temporibus, heu! deperdita noscitur et prostrata. Quis itaque canticum Domini cantat in ea, quis assurgit in ejus subsidium et recuperationis oportune juvamen adversus impios Saracenos, malignantes et operantes iniquitatem ac debacchantes in illa. Ad ejus quippe succursum arma bellica periisse videntur et abjecti sunt clippei fortium qui contra hostes fidei dimicare solebant. Enses et gladii evaginantur in domesticos fidei et serviunt in effusionem sanguinis Christiani, et, nisi a populo Dei domestice insolentie succidantur et pax ei proveniat salutaris, Terra illa, fedata actibus malignorum, a periculo desolationis et miserie per ejusdem populi ministerium[3] non resurget. Si hec et similia hiis benivola mente revolvas, invenies quod obscuratum est aurum et color optimus immutatus. An non ignominia et confusio magna tibi et aliis regibus et principibus Christianis adesse dinoscitur, quod versa est ad alienos hereditas Jhesu Christi et sepulcrum ejus ad extraneos devolutum? Qualem ergo retributionis gratiam merebuntur apud Dominum reges et principes et ceteri Christiani, in quibus Terra querit respirare predicta, si non est qui substentet eam ex omnibus filiis quos genuit ipse Deus, nec est qui supponat manum ex omnibus quos nutrivit? Clamat enim ad Dei filios civitas Jerusalem, et suas exponit augustias, et in remedium doloris ejus filiorum Dei implorat affectus. Si ergo filius Dei es, dolores ejus excipias; tristare et dole cum ipsa, si diligis bonum ejus. Tartari quidem pagani et alii infideles eidem Terre succurrunt, et ei non subveniunt in ea Christi sanguine pretioso redempti, nec est qui consoletur eam ex omnibus caris ejus. Hoc a dissidiis privatis obvenit, dum utilitas publica cupiditatis ardore consumitur, nonnullis que sunt sua querentibus, non

1. *Ms* : et.
2. *Ms* : immo rationis.
3. *Ms* : prohete.
4. *Ms* : ponebat.
5. *Ms* : baculo.
6. *Ms* : impugnantur.
7. *Ms* : lacrymas.
8. *Ms* : oppressorum.
9. *Ms* : merentur.
10. *Ms* : transferatur.
11. *Ms* : tantum.

1. Apud Dupuy : exccieati.
2. *Ms* : defectu.
3. In regesto : misterium.

que Christi, quorum peccata Deus, ultionum Dominus, non solum in ipsis vindicat sed etiam in progenies eorumdem. Tremenda sunt itaque Dei judicia et timenda, ante que non parantes justitiam damnabuntur, justus autem de augustia liberabitur et cadet impius in laqueum quem tetendit. Tu vero, fili, communiens in tribus temporibus vitam tuam, ordinando presentia, rememorando preterita et previdendo futura, sic te prepares in premissis *et aliis sic reformes, quod ad judicium Dei et nostrum ab illo dependens non damnandus accedas*, ut in presenti divinam gratiam et in futuro salvationis ac retributionis eterne gloriam merearis. Dat. Laterani, non. decembris, anno septimo.

Potthast, 25097.

4425 (cii) Latran, 6 décembre 1301.

Notificatur prælatis regni Franciæ tenor epistolæ « Asculta fili » incipientis, regi Franciæ nuper missæ [1]. (fol. 136.)

Bonifatius etc. venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, et dilectis filiis electis et . . Cisterciensis, . Cluniacensis, et . . Premonstratensis, necnon Sancti Dionysii in Francia, Parisiensis diocesis, et Majoris Turonensis, ordinis sancti Benedicti, monasteriorum abbatibus; necnon capitulis ecclesiarum cathedralium regni Francie et doctoribus in theologia et magistris in jure canonico et civili de regno natis eodem salutem etc. Ex rationabilibus causis moti mittimus charissimo in Christo filio nostro Philippo, regi Francie illustri litteras nostras infrascripti tenoris qui talis est: « Bonifacius etc., charissimo in Christo filio Philippo, regi Francie illustri. Asculta, fili charissime », et cetera ut in proxima superiori usque in finem. Vos igitur potissime, quos per alias nostras litteras ad presentiam nostram sub certa forma vocamus, supradictum tenorem diligentius attendatis, et super contentis in eo sic vos modis congruis informetis, quod possitis consultius, certius et salubrius vestra nobis dare consilia in agendis. Dat. Laterani, viii id. decembris, anno septimo.

Potthast, 25103.

4426 (ciii) Latran, 5 décembre 1301.

Vocantur prælati regni Franciæ Romam, kalendis novembris proxime futuris, de injuriis a rege Franciæ ecclesiis et personis ecclesiasticis in regno Franciæ et alibi ac etiam aliis illatis cum papa consulturi [1]. (fol. 136.)

1. Notatur in margine crux nigro atramento scripta.

Bonifatius etc. . venerabilibus fratribus universis archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis, electis et capitulis ecclesiarum cathedralium regni Francie, ac doctoribus in theologia et magistris in jure canonico et civili de regno natis eodem salutem etc. Ante promotionem nostram ad summi Apostolatus officium, dum adhuc nos minor status haberet, et post usque in presentiarum, multa sunt nostro Apostolatui reserata fide digna assertione multorum, quorum nonnulla etiam ad contingentia regna et populos in mali exempli perniciem sunt diffusa, et ea multos ex vobis credimus non latere, super excessibus, culpis, insolentiis, injuriis atque dampnis, que prelatis, ecclesiis et personis ecclesiasticis, regularibus et secularibus, in regno Francie constitutis et alibi per charissimum in Christo filium nostrum Phylippum, regem Francie illustrem, et officiales suos seu balivos multipliciter inferuntur; ac etiam paribus, comitibus aliisque nobilibus, universitatibus et populo dicti regni, prout hec et alia in aliis nostris litteris, quas eidem regi dirigimus, seriosius continetur. Unde super hoc cum fratribus nostris deliberatione habita pleniori, de ipsorum fratrum consilio, ad nostram presentiam vos providimus evocandos. Quocirca universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente, per Apostolica scripta vobis in virtute obedientie districtius injungentes, quatinus in kal. novembris proximo futuris, quas vobis pro peremptorio termino assignamus, instructi et informati super premissis et aliis, super quibus instructionem et informationem vestram videritis opportunam, vos, fratres archiepiscopi et episcopi, necnon electi, doctores et magistri, personaliter, vos vero capitula, per procuratores ydoneos cum sufficienti mandato et informatos plenius, nostro vos conspectui presentetis, ut super premissis et ea contingentibus vestra possimus habere consilia, qui apud eumdem regem suspicione caretis, et sibi et regno accepti estis et grati, et diligitis ipsum regem; necnon tractare, dirigere, statuere, procedere, facere et ordinare que ad honorem Dei et Apostolice Sedis, augmentum catholice fidei, conservationem ecclesiastice libertatis, ac reformationem regis et regni, correctionem preteritorum excessuum, et bonum regimen regni ejusdem viderimus expedire. Nos enim ipsi regi per alias nostras significamus litteras, ut si rem suam agi putaverit in premissis, suaque crediderit interesse, per se vel per fideles viros et providos, sue conscios voluntatis, ac diligenter instructos, cum sufficienti mandato, coram no-

1. Notatur in margine crux nigro atramento scripta.

BIBLIOTHEQUE DES ÉCOLES FRANÇAISES D'ATHÈNES ET DE ROME

PUBLIÉE

SOUS LES AUSPICES DU MINISTÈRE DE L'INSTRUCTION PUBLIQUE

2e SÉRIE IV

LES

REGISTRES DE BONIFACE VIII

RECUEIL DES BULLES DE CE PAPE

PUBLIÉES OU ANALYSÉES

D'APRÈS LES MANUSCRITS ORIGINAUX DES ARCHIVES DU VATICAN

PAR

Georges DIGARD, Maurice FAUCON, Antoine THOMAS et Robert FAWTIER

ANCIENS MEMBRES DE L'ÉCOLE FRANÇAISE DE ROME

TOME TROISIÈME

(SEPTIÈME, HUITIÈME ET NEUVIÈME ANNÉES)

(Nos 3925 à 5408)

PAR

Georges DIGARD

PARIS

ANCIENNE LIBRAIRIE FONTEMOING ET Cie

E. DE BOCCARD, ÉDITEUR

LIBRAIRIE DES ÉCOLES FRANÇAISES D'ATHÈNES ET DE ROME

1, Rue de Médicis, 1

1921